

Вищий навчальний заклад
«НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ»
Юридичний факультет
Кафедра теорії та історії держави і права

ЗАТВЕРДЖЕНО

Декан юридичного факультету

С.В. Матвеев

РОБОЧА ПРОГРАМА

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ КОНСТИТУЦІЙНОГО ПРАВА

(назва навчальної дисципліни)

підготовки _____ другий (магістерський)
(назва рівня вищої освіти)

галузі знань _____ 08 «Право»
(шифр і назва галузі знань)

Спеціальності _____ 081 «Право»
(код і найменування спеціальності)

освітньо-професійної програми «Право» _____
(найменування освітньої програми)

тип дисципліни обов'язкова навчальна дисципліна загальної підготовки

2019 рік

ПОГОДЖЕНО:

Гарант освітньої програми

(підпис) _____ Є.О. Гіда
(прізвище, ініціали)

РЕКОМЕНДОВАНО:

Кафедрою теорії та історії держави і права
протокол № 1 від «05» вересня 2019 року

Завідувач кафедри

(підпис) _____ Є.О. Гіда
(прізвище, ініціали)

Розробники:

Матвеев Сергій Васильович, кандидат юридичних наук, декан юридичного факультету, доцент кафедри теорії та історії держави і права

1. Опис навчальної дисципліни

Мова навчання: **українська**

Статус дисципліни: **обов'язкова, нормативна**

Передумови вивчення навчальної дисципліни: «Актуальні проблеми конституційного права» доцільне після оволодіння здобувачами вищої освіти знаннями з таких дисциплін, як: «Конституційне право», «Теорія держави і права», «Історія держави та права», «Адміністративне право», «Міжнародне право», «Міжнародне приватне право».

Вивчення курсу «Актуальні проблеми конституційного права України» має не лише пізнавальне, а й виховне значення. Зокрема одним з головних завдань викладання цього курсу є виховання у здобувачів вищої освіти почуття патріотизму, громадської свідомості, виховання майбутніх спеціалістів, які будуть впроваджувати державність України.

Предмет вивчення навчальної дисципліни «Актуальні проблеми конституційного права України» становлять: поняття та зміст теорії конституціоналізму, предмет, методи, систему і розвиток конституції та її реформування, конституційно-правове становище людини і громадянина в суспільстві та державі в умовах конституційної реформи, реформування основ народовладдя, утворення і функціонування органів законодавчої, виконавчої, судової влади і контрольно-наглядових органів та органів, посадових і службових осіб місцевого самоврядування, територіального устрою України. Зміст програми дисципліни «Актуальні проблеми конституційного права України» охоплює загальну і особливу частину конституційного права.

Інформаційний обсяг навчальної дисципліни. На вивчення навчальної дисципліни відводиться 120 годин 4 кредитів ECTS

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Метою курсу «Актуальні проблеми конституційного права України» є вивчення теорії та історії Конституції України та перспектив її вдосконалення; узагальнення як традиційних, так і новітніх поглядів на конституційно-правову реальність, висвітлення теоретичних та практичних, матеріальних та процесуальних, типових та колізійних питань національного конституційного права, конституційної правотворчої та правозастосовної діяльності; ознайомлення з новими теоретико-методологічними підходами, концепціями та напрямками конституційно-правових досліджень.

Досягнення поставленої мети зумовлюється необхідністю вирішення наступних **завдань:**

- засвоєння основних теоретичних положень науки конституційного права України;
- вивчення системи конституційного законодавства України;
- вивчення сутності основних інститутів галузі конституційного права України;
- оволодіння сучасною конституційно-правовою термінологією;
- формування у здобувачів вищої освіти демократичного світогляду на основі засвоєння світових цінностей конституціоналізму та вітчизняного конституційно-правового досвіду і творчої особистості;
- підготовка до практичної діяльності висококваліфікованих спеціалістів.

3. Компетентності та заплановані результати навчання

Дисципліна «Актуальні проблеми конституційного права України» забезпечує набуття здобувачами освіти **компетентностей:**

Інтегральна компетентність	Здатність розв'язувати складні завдання і проблеми в галузі права при здійсненні професійної діяльності.
Загальні компетентності	ЗК01. Знання і розуміння природи етичних стандартів професії юриста та здатність діяти на їх основі. ЗК02. Здатність навчатися, засвоювати набуті знання в предметній області та інтегрувати їх з уже наявними. ЗК04. Здатність орієнтуватися у специфічних особливостях різних сфер юридичної діяльності.
Спеціальні (фахові, предметні) компетентності	СК01. Глибоке розуміння доктрини та принципу верховенства права, поваги до прав та свобод людини і проблем їх реалізації в Україні. СК02. Здатність аналізувати правові проблеми та формувати правові позиції. СК03. Здатність кваліфіковано тлумачити нормативно-правові акти, надавати юридичні консультації. СК04. Здатність на практиці реалізовувати норми матеріального та процесуального права, захищати права та свободи людини і громадянина. СК05. Вміння використовувати правила, прийоми і засоби підготовки, розгляду, прийняття та оприлюднення нормативно-правових, правозастосовних та інтерпретаційних актів. СК06. Знання основних першоджерел та сучасної філософської літератури з правових питань. СК08. Здатність до пошуку, використання та інтерпретації інформації для вирішення професійних і наукових завдань в сфері права.

Програмні результати навчання:

ПР02. Глибоко розуміти доктрину та принцип верховенства права, поважати права та свободи людини і громадянина.

ПР04. Аналізувати правові проблеми та формувати правові позиції.

ПР06. Демонструвати знання основних першоджерел та сучасної філософської літератури з правових питань.

ПР07. Знання та розуміння наукової правничої термінології.

ПР09. Реалізовувати норми матеріального та процесуального права, захищати права та свободи людини і громадянина на практиці.

ПР12. Орієнтуватися у специфічних особливостях різних сфер юридичної діяльності.

ПР13. Бути готовим до реалізації на практиці в конкретних умовах заходів (методів) щодо захисту прав та свобод людини у надзвичайних ситуаціях.

ПР16. Демонструвати здатність до пошуку, використання та інтерпретації інформації для вирішення професійних і наукових завдань в сфері права.

Програмні результати навчання за вибіркоким блоком (визначені закладом вищої освіти):

ПР1.1. Використовувати сучасні методи компаративістики для вивчення різних галузей, підгалузей права та міжгалузових інститутів.

4. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин											
	денна форма						заочна форма					
	усього	у тому числі					усього	у тому числі				
		л	сем	пз	лаб	с.р		л	сем	пз	лаб	с.р.
<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>	<i>4</i>	<i>5</i>	<i>6</i>	<i>7</i>	<i>8</i>	<i>9</i>	<i>10</i>	<i>11</i>	<i>12</i>	<i>13</i>
Змістовий модуль 1 «Актуальні проблеми теорії конституційного права України»												
Тема 1. Сучасні тенденції розвитку, традиції та риси конституційного права як галузі права	8	2	2	0	0	4	8	0,5	0,5	0	0	7
Тема 2. Актуальні проблеми системи конституційного права України	8	2	2	0	0	4	8	0,5	0,5	0	0	7
Тема 3. Актуальні проблеми джерел конституційного права	8	2	2	0	0	4	8	0,5	0,5	0	0	7
Тема 4. Актуальні проблеми конституційно-правової відповідальності	8	2	2	0	0	4	8	0,5	0,5	0	0	7
Тема 5. Теоретичні та методологічні проблеми науки конституційного права	8	2	2	0	0	4	8	0,5	0,5	0	0	7
Разом за змістовим модулем 1	40	10	10	0	0	20	40	2,5	2,5	0	0	35
Змістовий модуль 2. «Актуальні проблеми конституційного статусу особи в Україні, виборчої системи України та конституційно-правові основи організації органів державної влади в Україні, державно-територіального устрою та місцевого самоврядування України»												
Тема 6. Актуальні проблеми загальної теорії прав людини.	12	2	2	0	0	8	12	0,5	0,5	0	0	11
Тема 7. Актуальні питання правового регулювання сучасного громадянства та практики застосування норм про громадянство в Україні.	12	2	2	0	0	8	12	0,5	0,5	0	0	11
Тема 8. Актуальні проблеми інституту безпосередньої демократії.	8	0	0	0	0	8	8	0	0	0	0	8
Тема 9. Актуальні проблеми організації та діяльності вищих органів влади України.	12	2	2	0	0	8	12	0,5	0,5	0	0	11
Тема 10. Демократизація судової системи України: проблеми та перспективи.	12	0	0	0	0	12	12	0	0	0	0	12
Тема 11. Сутність та особливості державного устрою як форми	12	2	2	0	0	8	12	0,5	0,5	0	0	11

організації політичної влади.												
Тема 12. Актуальні проблеми інституту місцевого самоврядування в Україні	12	2	2	0	0	8	12	0,5	0,5	0	0	11
Разом за змістовим модулем 2	80	10	10	0	0	60	80	2,5	2,5	0	0	75
<i>Усього годин</i>	120	20	20	0	0	80	120	5	5	0	0	110

5. Зміст програми навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1. Актуальні проблеми теорії конституційного права України

Тема 1. Сучасні тенденції розвитку, традиції та риси конституційного права як галузі права

Поняття конституціоналізму. Історичні етапи розвитку сучасного конституціоналізму в Україні. Розуміння конституціоналізму, як режиму конституційності суспільного життя. Поняття конституційності. Етапи розвитку сучасного конституціоналізму в світі. Розвиток конституціоналізму в Європі.

Теоретичне обґрунтування визначення конституції та її сутність. Основні положення теорії Конституції. Юридична конституція. Формальна конституція. Матеріальна конституція. Фактична конституція.

Тема 2. Актуальні проблеми системи конституційного права України

Поняття системи конституційного права та її складові елементи. Структура конституційного права.

Інститути конституційного права України та їх ознаки.

Норми конституційного права України. Класифікація норм конституційного права України. Диспозитивні норми. Матеріальні норми. Процесуальні норми. Уповноважуючі норми. Зобов'язуючі норми конституційного права. Забороняючі норми. Учасники конституційної нормотворчості. Структура норми конституційного права України.

Тема 3. Актуальні проблеми джерел конституційного права

Поняття джерел конституційного права України. Юридичні ознаки джерел конституційного права України.

Види джерел конституційного права. Класифікація джерел конституційного права. Система джерел конституційного права України. Поняття основного джерела конституційного права.

Декларації як джерело конституційного права України.

Тема 4. Актуальні проблеми конституційно-правової відповідальності

Поняття конституційно-правової відповідальності. Юридична відповідальність в конституційному праві.

Види конституційно-правової відповідальності. Особливі ознаки конституційно-правової відповідальності.

Суб'єкти конституційно-правової відповідальності.

Санкції конституційно-правової відповідальності. Види санкцій конституційно-правової відповідальності.

Тема 5. Теоретичні та методологічні проблеми науки конституційного права

Методологія дослідження проблем системи конституційного права України. Постпозитивістський характер методології. Характерні ознаки методології в праві та її риси і юридичні властивості: свідомо відмова від принципів і цілей методології нормативізму, чітке розмежування права та закону й усвідомлення їх дихотомічного зв'язку; визнання принципу багатоманітності й різномірності методології постпозитивізму та інших методологій досліджень правової реальності, свідоме ігнорування таких ілюзорних цілей як пошук «єдино правильних принципів і методів» дослідження права тощо; тяжіння до взаємодії або принаймні безконфліктного співіснування з іншими методологіями правових досліджень, спроможність до розуміння та сприйняття їх здобутків; визнання пріоритету «історії права» перед «філософією права», дослідження всіх явищ правової реальності в контексті їх генезису. Рівні методології. Поняття та види методів.

Змістовний модуль 2. Актуальні проблеми конституційного статусу особи в Україні, виборчої системи України та конституційно-правові основи організації органів державної влади в Україні, державно-територіального устрою та місцевого самоврядування України

Тема 6. Актуальні проблеми загальної теорії прав людини.

Поняття та види прав і свобод людини і громадянина. Конституційні права і свободи людини і громадянина: поняття та зміст.

Громадянські права і свободи людини і громадянина. Право на життя. Право на особисту недоторканість. Право на вільне пересування.

Політичні права і свободи громадян. Поняття політичних прав і свобод громадян України.

Економічні права і свободи людини і громадянина в Україні.

Соціальні права і свободи людини і громадянина в Україні.

Культурні права і свободи людини і громадянина в Україні.

Гарантії прав і свобод людини і громадянина в Україні.

Обов'язки людини і громадянина в Україні. Конституційні обов'язки людини і громадянина в Україні.

Тема 7. Актуальні питання правового регулювання сучасного громадянства та практики застосування норм про громадянство в Україні.

Громадянство України і статус іноземців в Україні. Поняття громадянства. Принципи громадянства. Категорії осіб, які є громадянами України. Підстави та умови набуття громадянства. Підстави припинення громадянства України. Втрата громадянства України. Правовий статус іноземців та осіб без громадянства. Поняття закордонного українця. Біженці.

Тема 8. Актуальні проблеми інституту безпосередньої демократії.

Поняття і види форм безпосереднього народовладдя в Україні. Поняття безпосереднього народовладдя в Україні. Зміст безпосереднього народовладдя в Україні. Форма безпосереднього народовладдя в Україні. Сутність, поняття, принципи, функції, форми безпосередньої демократії. Класифікація форм безпосередньої демократії.

Вибори в Україні. Поняття виборів. Системи виборів. Класифікація виборів.

Виборче право. Принципи виборчого права. Принципи виборів. Загальні та спеціальні принципи виборів. Виборчий процес. Поняття виборчого процесу. Стадії виборчого процесу. Виборчі дільниці. Виборчі комісії. Суб'єкти виборчого процесу. Відповідальність суб'єктів виборчого процесу: поняття та види.

Референдуми в Україні. Поняття референдуму. Історія виникнення та розвитку

референдуму. Історія становлення та розвитку референдуму в незалежній Україні. Класифікація референдумів. Предмет референдуму. Підстави проведення референдуму. Референтний процес. Стадії референдуму. Відповідальність за порушення референтного процесу.

Тема 9. Актуальні проблеми організації та діяльності вищих органів влади України.

Поняття Верховної Ради України. Склад і структура Верховної Ради України. Формування чисельності складу Верховної Ради України. Ефективність роботи Верховної Ради України. Актуальні проблеми розвитку Верховної Ради України. Повноваження Голови Верховної Ради України. Комітети Верховної Ради України. Основні функції комітетів Верховної Ради України. Організація і порядок діяльності комітетів Верховної Ради України. Функції і повноваження Верховної Ради України. Основні напрямки контрольної діяльності Верховної Ради України. Основні форми роботи Верховної Ради України. Поняття сесії Верховної Ради України. Пленарні засідання Верховної Ради України.

Законодавчий процес в Україні. Суб'єкти законодавчої ініціативи. Процедура розгляду та прийняття законопроекту.

Народні депутати України. Поняття народного депутата України. Присяга народного депутата України. Функції народного депутата України. Повноваження народного депутата України. Відповідальність народного депутата України. Депутатський запит.

Уповноважений Верховної Ради України з прав людини.

Поняття органів виконавчої влади та їх система. Класифікація органів виконавчої влади.

Кабінет Міністрів України – вищий орган виконавчої влади в системі органів виконавчої влади України.

Міністерства та інші центральні органи виконавчої влади. Функції та порядок реалізації та діяльності.

Місцеві органи виконавчої влади.

Тема 10. Демократизація судової системи України: проблеми та перспективи.

Поняття Конституційного Суду України. Порядок формування Конституційного Суду України. Порядок призначення суддів Конституційного Суду України. Статус судді Конституційного Суду України.

Функції і повноваження Конституційного Суду України.

Структура та організація діяльності Конституційного Суду України. Склад Конституційного Суду України. Форми діяльності Конституційного Суду України.

Тема 11. Сутність та особливості державного устрою як форми організації політичної влади.

Політична влада і політична система: Поняття, ознаки, джерела, ресурси, функції політичної влади. Легітимність політичної влади. Типи легітимності. Форми і типи політичної влади. Фактори ефективності політичної влади. Політична система суспільства: особливості, структура, функції та типи. Особливості політичної системи України. Політичний процес та особистість у політиці: Політичний процес: сутність та різновиди.

Політична діяльність: рівні, напрями та форми. Політичні технології: поняття та класифікація. Технології прийняття та впровадження політичних рішень. Процес політичної соціалізації: суть, етапи, агенти. Політична участь та її форми. Причини та види політичної бездіяльності. Інститут політичного лідерства. Політичні еліти як суб'єкти політики. Політичні партії, партійні та виборчі системи. Сутність, передумови

виникнення, ознаки та функції політичних партій. Політична партія та суспільно-політичний рух: порівняльна характеристика. Типологія партійних систем у сучасному світі.

Становлення і розвиток багатопартійної системи в Україні. Демократичні принципи сучасних виборів. Типологія та особливості основних виборчих систем. Переваги та недоліки мажоритарної, пропорційної, змішаної виборчих систем. Еволюція виборчої системи України. Держава і громадянське суспільство (Теорії походження, парадигми держави. Держава як інститут політичної системи суспільства: сутність, ознаки, функції, структура. Форма держави. Державно-територіальний устрій. Форми державного правління. Сутність та різновиди монархічної форми правління. Різновиди республіканської форми правління. Правова держава: сутність, принципи та шляхи формування. Основні засади громадянського суспільства. Становлення громадянського суспільства та правової держави в Україні. Політичні режими : Демократія та демократичні політичні режими. Поняття демократії. Античне й сучасне розуміння демократії. Принципи та організаційні форми демократії. Сучасні концепції демократії. Демократія як політичний режим та його головні ознаки. Недемократичні політичні режими та їх типологія. Фашизм і комунізм як різновиди тоталітаризму. Основні ознаки тоталітарного режиму. Сутність, особливості авторитаризму та різноманітність його форм.

Система державного правління в Україні :Українська незалежна держава як результат політичного самовизначення українського народу. Конституційні засади розбудови системи державного правління в Україні. Структура та повноваження Верховної Ради України. Конституційний статус Президента України. Кабінет Міністрів України: процедура формування та повноваження. Судова влада. Повноваження Конституційного суду України. Система стримувань і противаг у структурі владної "горизонталі" особливості системи місцевого самоврядування в Україні. Зовнішня політика держави та міжнародні відносини: Зовнішня політика держави на національний інтерес. Міжнародні відносини: сутність, види, принципи та суб'єкти. Фактори (параметри) сили в міжнародній політиці.

Тема 12. Актуальні проблеми інституту місцевого самоврядування в Україні.

Поняття місцевого самоврядування в Україні. Принципи місцевого самоврядування в Україні. Система і функції місцевого самоврядування в Україні. Організаційно-правові форми місцевого самоврядування в Україні. Гарантії місцевого самоврядування в Україні.

6. Теми лекцій

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		Денна форма	Заочна форма
1.	Сучасні тенденції розвитку, традиції та риси конституційного права як галузі права	2	0,5
2.	Актуальні проблеми системи конституційного права України	2	0,5
3.	Актуальні проблеми джерел конституційного права	2	0,5
4.	Актуальні проблеми конституційно-правової відповідальності	2	0,5
5.	Теоретичні та методологічні проблеми науки конституційного права	2	0,5
6.	Актуальні проблеми загальної теорії прав людини.	2	0,5
7.	Актуальні питання правового регулювання сучасного громадянства та практики застосування норм про громадянство в Україні.	2	0,5

8.	Актуальні проблеми організації та діяльності вищих органів влади України.	2	0,5
9.	Сутність та особливості державного устрою як форми організації політичної влади.	2	0,5
10.	Актуальні проблеми інституту місцевого самоврядування в Україні.	2	0,5
	Разом	20	5

7. ТЕМИ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		Денна форма	Заочна форма
1.	Сучасні тенденції розвитку, традиції та риси конституційного права як галузі права	2	0,5
2.	Актуальні проблеми системи конституційного права України	2	0,5
3.	Актуальні проблеми джерел конституційного права	2	0,5
4.	Актуальні проблеми конституційно-правової відповідальності	2	0,5
5.	Теоретичні та методологічні проблеми науки конституційного права	2	0,5
6.	Актуальні проблеми загальної теорії прав людини.	2	0,5
7.	Актуальні питання правового регулювання сучасного громадянства та практики застосування норм про громадянство в Україні.	2	0,5
8.	Актуальні проблеми організації та діяльності вищих органів влади України.	2	0,5
9.	Сутність та особливості державного устрою як форми організації політичної влади.	2	0,5
10.	Актуальні проблеми інституту місцевого самоврядування в Україні.	2	0,5
	Разом	20	5

8. Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		Денна форма	Заочна форма
1.	Сучасні тенденції розвитку, традиції та риси конституційного права як галузі права	4	7
2.	Актуальні проблеми системи конституційного права України	4	7
3.	Актуальні проблеми джерел конституційного права	4	7
4.	Актуальні проблеми конституційно-правової відповідальності	4	7
5.	Теоретичні та методологічні проблеми науки конституційного права	4	7
6.	Актуальні проблеми загальної теорії прав людини.	8	11
7.	Актуальні питання правового регулювання сучасного громадянства та практики застосування норм про	8	11

	громадянство в Україні.		
8.	Актуальні проблеми інституту безпосередньої демократії.	8	8
9.	Актуальні проблеми організації та діяльності вищих органів влади України.	8	11
10.	Демократизація судової системи України: проблеми та перспективи.	12	12
11.	Сутність та особливості державного устрою як форми організації політичної влади.	8	11
12.	Актуальні проблеми інституту місцевого самоврядування в Україні.	8	11
	Разом	80	110

9. Завдання для самостійної роботи

В закладах освіти самостійну роботу називають «проектною діяльністю», всі її види «персональними проектами». Самостійне завдання як "персональний проект" ілюструє розвиток наступних кваліфікаційних вимог: вміння виявляти проблеми та інтереси соціуму; вміння ставити адекватну мету, визначати спадковість завдань; властивість знаходити оптимальні рішення, ефективні засоби й методи для досягнення мети; вміння знаходити необхідну інформацію з використанням сучасних технологій, класифікувати й систематизувати її; вміння планувати діяльність, уявляючи весь навчальний процес загалом від початку до кінця; вміння представляти результати своєї діяльності як в документальному, так і усному вигляді для процедури публічного захисту (презентації); вміння володіти навичками ділового результативного співробітництва. Проект передбачає розробку проблемного питання на обрану тему:

1. Наука конституційного права в Україні: витоки та основні етапи генезису.
2. Правова культура та окремі питання додержання Конституції України
3. Людина і правова держава: проблеми взаємовідносин та взаємодії
4. Сучасні джерела конституційного права: проблеми теорії та практики
5. Конституційно-правова наука: поняття, предмет і метод, система та функції.
6. Основні тенденції розвитку сучасної конституційно-правової науки: український і зарубіжний досвід.
7. Конституційно-правова освіта в Україні: досвід, проблеми, перспективи.
8. Розвиток української конституційно-правової освіти у XXI ст. та парадигми сучасного конституціоналізму.
9. Проблемні питання конституційного регулювання охорони культурної спадщини в Україні.
10. Конституційні обов'язки людини та громадянина в умовах зміцнення та розвитку державності в Україні
11. Утвердження і забезпечення прав і свобод людини – головний обов'язок держави
12. Виконання обов'язку щодо сплати податків і зборів в порядку і розмірах, встановлених законом.
13. Українська модель конституційної юстиції
14. Конституційно-правова відповідальність в умовах політико-правової реформи в Україні.
15. Проблеми співвідношення та взаємодії конституційно-правової та політичної відповідальності учасників сучасних конституційних процесів в Україні.
16. Джерела національного права, які регулюють підстави та порядок здійснення конституційно-правової відповідальності в Україні.
17. Особливості санкцій в конституційному праві України.
18. Бікамералізм (двопалатний парламент) у сучасних умовах

19. Виборче законодавство: питання сьогодення
20. Розвиток законодавства України в контексті забезпечення і захисту прав людини та громадянина
21. Президент України в механізмі розвитку української державності
22. Конституційний контроль як засіб захисту конституцій у національних правових системах континентального права.
23. Проблеми реалізації представницької функції Верховної Ради України.
24. Роль та місця Європейського суду у формуванні сучасної міжнародної та національної правозахисних систем.
25. Проблема визначення конституційно-правового статусу корінних народів України як гарантії їх колективних прав та прав і свобод громадян України.
26. Правовий статус Конституційного Суду України: досвід, проблеми, перспективи.
27. Конституційна юстиція в Україні та зарубіжних країнах: порівняльно-правовий аналіз.
28. Функції та повноваження Конституційного Суду України: проблеми теорії та практики.
29. Організація та діяльність Конституційного Суду України в умовах конституційно-правової реформи 2004-2008 років.
30. Тенденції розвитку Конституційного Суду України та шляхи подальшого удосконалення його правового статусу.
31. Основні етапи становлення та розвитку конституційно-правового статусу судів загальної юрисдикції в незалежній Україні
32. Роль і місце судів загальної юрисдикції в гарантуванні основ конституційного ладу та захисті конституційних прав і свобод людини.
33. Конституційні засади систем судів загальної юрисдикції в Україні та зарубіжних країнах: порівняльно-правові аспекти.
34. Стан і перспективи удосконалення конституційно-правового регулювання судоустрою в Україні.
35. Конституційно-правовий статус суддів в Україні та державах-учасниць ЄС

10. Тематика контрольних робіт

Контрольна робота складається з двох теоретичних питань:

Варіант № 1

1. Конституція України як правовий акт. Конституція – основа правової системи держави.
2. Шляхи впровадження в життя положень Конституції України.

Варіант № 2

1. Поняття місцевого самоврядування та його принципи.
2. Порядок введення Конституції в дію.

Варіант № 3

1. Особливості конституційного статусу Автономної Республіки Крим.
2. Поняття місцевого самоврядування та його принципи.

Варіант № 4

1. Конституція про судову систему України.
2. Поняття конституційної юрисдикції, а також офіційного тлумачення Конституції України та законів України.

Варіант № 5

1. Конституція України про повноваження та форми роботи органів місцевого самоврядування, захист їх правового статусу.
2. Конституційне регулювання системи адміністративно-територіального устрою України

Варіант № 6

1. Конституція про статус суддів в Україні.

2. Конституційний статус Вищої Ради юстиції.

Варіант № 7

1. Поняття безпосередньої демократії та форм її здійснення.

2. Конституційний Інститут виборів.

Варіант № 8

1. Порядок введення Конституції в дію.

2. Порядок вирішення перехідних питань.

Варіант № 9

1. Конституційний статус народного депутата.

2. Конституційні питання організації роботи Верховної Ради України.

Варіант № 10

1. Людина як найвища соціальна цінність.

2. Принципи народного суверенітету.

Варіант № 11

1. Система органів виконавчої влади.

2. Конституція про порядок утворення Кабінету Міністрів України та місцевих державних адміністрацій.

Варіант № 12

1. Поняття безпосередньої демократії та форм її здійснення.

2. Конституційний Інститут виборів.

11. Критерії та порядок оцінювання результатів навчання

Контроль знань здобувачів вищої освіти

Контроль та оцінювання теоретичних знань та практичних навичок здобувачів вищої освіти протягом вивчення дисципліни відбувається за результатами тестування, розв'язання розрахунково-аналітичних завдань, обговорення конкретних ситуацій, а також у процесі контролю самостійної роботи.

Робоча програма передбачає застосування трьох форм контролю знань здобувачів вищої освіти:

- *поточний контроль* проводиться за кожною темою шляхом тестування, перевірки індивідуальних та колективних завдань, обговорення конкретних ситуацій, перевірки завдань для самостійної роботи, кожне з яких оцінюється за відповідними критеріями у балах.
- *модульний контроль* проводиться за певним блоком тем шляхом тестування, виконання контрольної роботи.
- *підсумковий контроль*. Формою підсумкового контролю іспит.

Критерії оцінювання знань здобувачів вищої освіти

Для визначення ступеня засвоєння навчального матеріалу та поточного оцінювання знань здобувачів вищої освіти враховується їх наступне ранжиювання:

I рівень знань. Здобувачі вищої освіти володіє усім обсягом навчального матеріалу на теоретично-репродуктивному рівні

II рівень знань. Здобувачі вищої освіти володіє повним обсягом навчального матеріалу, здатний його аналізувати, але не має достатніх знань для формування висновків, не завжди здатний асоціювати теоретичні знання з практичними прикладами

III рівень знань. Здобувачі вищої освіти вільно володіє навчальним матеріалом на підставі вивченої основної та додаткової літератури, аргументовано висловлює власні думки, проявляє творчий підхід до виконання індивідуальних та колективних завдань аудиторної і самостійної роботи

Порядок переведення оцінок у систему ЄКТС

Сума балів за всі види навчальної діяльності	ОЦІНКА ECTS	ОЦІНКА ЗА НАЦІОНАЛЬНОЮ ШКАЛОЮ	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90-100	A	відмінно	зараховано
82-89	B	добре	
75-81	C		
64-74	D	задовільно	
60-63	E		
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
1-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

12. Форми поточного та підсумкового контролю

Підсумковий контроль – це перевірка рівня засвоєння знань, навичок, вмінь та інших компетентностей за навчальний семестр.

З навчальної дисципліни «Актуальні проблеми конституційного права України» передбачено:

- для денної та заочної форм навчання – іспит.

Форми контролю з дисципліни «Актуальні проблеми конституційного права України», включають поточний, модульний та підсумковий контроль.

Поточний контроль здійснюється під час проведення практичних занять і має на меті перевірку рівня підготовленості здобувачів вищої освіти до виконання конкретної роботи. Формами проведення поточного контролю з дисципліни є:

- 1) усні опитування на практичних заняттях;
- 2) письмові контрольні роботи (на лекційних та практичних заняттях);
- 3) тестування тощо.

Модульний контроль проводиться з метою оцінки результатів вивчення кожного змістовного модуля.

Підсумковий контроль проводиться з метою оцінки результатів навчання на освітньо-кваліфікаційному рівні магістра. Підсумковий контроль з дисципліни «Актуальні проблеми конституційного права України» включає семестровий контроль у формі іспиту в дев'ятому семестрі.

Таким чином, за цю дисципліну здобувачі вищої освіти може бути отримано максимально 100 балів. У підсумку, оцінені за 100-бальною системою, знання здобувачі вищої освіти відображаються у заліковій книжці.

13. Методи навчання

Методи навчання (гр. *methodos* – шлях пізнання, спосіб знаходження істини) – це впорядковані способи взаємопов'язаної, цілеспрямованої діяльності викладача й здобувачів вищої освіти, спрямовані на ефективне розв'язання навчально-вихових завдань. Вони реалізуються через систему способів і прийомів та засобів навчальної діяльності.

Прийоми навчання – це складова методу, конкретні дії викладача і здобувачі вищої освіти, спрямовані на реалізацію вимог тих чи інших методів.

Засоби навчання – це різноманітні навчальні обладнання, що використовуються в системі пізнавальної діяльності (книги, письмове приладдя, лабораторні обладнання, технічні засоби тощо).

При викладенні курсу «Актуальні проблеми конституційного права України» використовуються наступні методи навчання:

1) методи навчання за джерелами передачі і сприйняття інформації. За цією класифікацією виділяються методи: словесні, наочні, практичні, роботи з джерелами (книгою), відеометод.

Словесні методи: розповідь, бесіда, лекція.

Розповідь – це монологічний виклад навчального матеріалу. При викладенні цього курсу цей метод використовується рідко. Як правило, вона містить міркування викладача, аналіз фактів, подій, прикладів, тобто поєднується з поясненням матеріалу, який вивчається (для створення в уяві певного образу).

Пояснення – вербальний метод навчання, за допомогою якого викладач розкриває сутність певного явища (наприклад, злочину і покарання), закону, об'єктивної сторони злочину. Він ґрунтується не стільки на уяві, скільки на логічному мисленні з використанням попереднього досвіду здобувачів вищої освіти (досвід здобувачів вищої освіти з певної галузі знань).

Лекція – це метод, за допомогою якого викладач у словесній формі розкриває сутність наукових понять, явищ, процесів, логічно пов'язаних, об'єднаних загальною темою.

Наочні методи: демонстрація, ілюстрація – це метод навчання, який передбачає показ предметів і процесів у натурі, динаміці (наприклад, знаряддя вчинення злочину або засоби вчинення злочину, місце вчинення злочину тощо).

Ілюстрація – метод навчання, за якого предмети і процеси розкриваються через їх символічне зображення (малюнки, схеми, графіки, статистика тощо).

Практичні методи : вправи, практичне заняття, рольова гра.

Вправи. Суть методу полягає в тому, що здобувачі вищої освіти виконують багаторазові дії, тобто тренуються у застосуванні засвоєного матеріалу на практиці (наприклад, у роботі «Юридичної клініки», під час рольових або ділових ігор тощо).

Практична робота спрямована на використання набутих знань у вирішенні практичних завдань із збірників завдань і практикумів.

Робота з книгою є одним з найважливіших методів навчання. Головна перевага методу полягає в тому, що здобувачі вищої освіти має можливість багаторазово обробити навчальну інформацію в доступному для нього темпі та в зручний час (підручник, навчальний посібник, монографія, стаття тощо).

Структурний метод навчання за характером логіки пізнання: аналітичний метод, індуктивний метод, дедуктивний метод, продуктивний метод.

Аналітичний метод передбачає мисленевий або практичний розпад цілого на частини з метою вивчення їх суттєвих ознак.

Індуктивний метод – це шлях вивчення явищ від одиничного до цілого.

Дедуктивний метод базується на вивченні навчального матеріалу від загального до окремого, одиничного.

Методи навчання за рівнем самостійної розумової діяльності : репродуктивний, проблемний, частково-пошуковий, дослідницький.

Репродуктивний метод. Він має такі ознаки: 1) знання здобувачів вищої освіти пропонуються в готовому вигляді; 2) викладач не тільки повідомляє знання, а й пояснює їх; 3) здобувачі вищої освіти свідомо засвоюють знання, розуміють їх і запам'ятовують; 4) міцність засвоєння забезпечується багаторазовим їх повторенням (знань);

Метод проблемного викладу знань є перехідним від виконавчої до творчої діяльності (викладач створює проблемну ситуаційно і пропонує здобувачам вищої освіти її розв'язати).

Частково-пошуковий метод включає здобувачів вищої освіти у пошук шляхів, прийомів і засобів розв'язання пізнавального завдання.

Дослідницький метод спрямований на включення здобувачів вищої освіти у

самостійне розв'язання пізнавального завдання (без повідомлення знань).

13. Методичне забезпечення

1. Матвеев С.В. Актуальні проблеми конституційного права України: Навчально-методичний комплекс. – К.: ВНЗ «Національна академія управління».- 2018. – 94 С.

Структурними частинами навчально-методичного комплексу є:

1. Програма навчальної дисципліни.
2. Робоча програма, до якої входять:
  - 2.1. Опорний конспект лекцій (окрема папка);
  - 2.2. Методичні рекомендації та завдання для практичних і семінарських занять;
  - 2.3. Методичні рекомендації та завдання для практичних і семінарських занять;
  - 2.4. Тестові завдання;
  - 2.5. Екзаменаційні та залікові білети (окрема папка);
  - 2.6. Пакет контрольних завдань для комплексної перевірки знань (окрема папка);
  - 2.7. Пакет контрольних завдань для заміру залишкових знань (окрема папка);
  - 2.8. Фонд законодавчих та інструктивних матеріалів (окрема папка та електронний варіант);
  - 2.9. Методичні вказівки та тематика науково-дослідних робіт здобувачів вищої освіти (НДРС) (окрема папка);
  - 2.10. Методичні рекомендації та тематика з написання курсових робіт;
  - 2.11. Методичні вказівки та контрольні роботи для здобувачів вищої освіти заочної форми навчання.

14. Рекомендована література

Монографії

1. Адміністративно-територіальний устрій України. Історія. Сучасність. Перспективи : монографія / [В. Г. Куйбіда, В. П. Павленко, В. А. Яцюк, О. Я. Матвіїшин, А. Ф. Ткачук, В. А. Негода, Ю. О. Карпінський, М. О. Пухтинський, Ю. І. Ганущак, О. М. Бабич] ; Секретаріат Кабінету Міністрів України. — К. : Геопринт, 2009. — 615 с.
2. Барабаш Ю.Г. Парламентський контроль в Україні (конституційно-правовий аспект): Монографія. - Х., 2004. - 192 с.
3. Кислий П. Становлення парламентаризму в Україні: на тлі світового досвіду: монографія / П. Кислий, Ч. Вайз. – К.: Абрис, 2000. – 416 с.
4. Куйбіда В. С. Генеза територіальної організації України: конституційно-правові аспекти : [монографія] / В. С. Куйбіда, І. Я. Заяць. – Харків : Клуб Сімейного Дозвілля, 2010. – 480 с.
5. Куйбіда В. С. Принципи і методи діяльності органів місцевого самоврядування: Монографія. — К.: МАУП, 2004. — 432с.
6. Селіванов О. А. Конституційний судовий контроль за актами органів державної влади України (науково-практичний аналіз): монографія. Київ: Парламентське вид-во, 2018. 182, [1] с.
7. Тодика Ю.М. Конституція України: проблеми теорії і практики: Монографія. - Х.: Факт, 2000. - 608 с.
8. Тодика Ю.М. Тлумачення Конституції і законів України: теорія та практика: Монографія. - Х.: Факт, 2003. - 328 с.

Підручники

9. Баглай М.В. Конституционное право Российской Федерации: Учебник. - 5-е изд., перераб. и доп. — М.: Норма, 2006. — 784 с.
10. Байрачна Л.К., Журавський В.С., Колісник В.П. Конституційне право України:

Підруч. / За ред.: Ю.М. Тодика, В.С. Журавський. - К.: Ін Юре, 2002. — 542 с.

11. Журавський В.С., Ярмиш О.Н., Серьогін В.О. Державне будівництво та місцеве самоврядування в Україні: Підручник. - К.: Ін Юре, 2003. — 672с.

12. Козлова Е.И., Кутафин О.Е. Конституционное право России: Учебник, - 4-е изд., перераб. и доп. — М.: Проспект Велби, 2007. — 608 с.

13. Колодій А.М., Олійник Л.Ю. Державне будівництво і місцеве самоврядування в Україні: Підручник. - 2-е вид., перероб. і доп. - К.: Юрінком-Інтер, 2007. - 504 с.

14. Конституційне право України: Підручник / За ред. Ю.М. Тодика, В.С. Журавського. К.: Ін Юре. 2002. - 544 с.

15. Мелашенко В. Основи конституційного права України : [підруч.] / Мелашенко В. — К. : Вентурі, 1999. — 240 с.

16. Нестерович В.Ф. Виборче право України: Підручник / В.Ф. Нестерович. Київ: Видавництво Ліра-К, 2017. 504 с.

17. Основи конституційного права України: Підручник. Видання друге, доповнене / За ред. В.В. Копейчикова — К.: Юрінком Інтер, 1998. — 288с.

18. Погорілко В.Ф., Федоренко В.Л. Конституційне право України. - К.: Наукова думка. Прецедент, 2010. - 432 с.

19. Смоленский М.Б., Мархгейм М.В. Конституционное право Российской Федерации: Учебник - М.: Феникс, 2007. - 445 с.

20. Фрицький О.Ф. Конституційне право України: Підручник. - Вид. 3-є, перероб. і доп. - К.: Юрінком Інтер. 2006. - 512 с.

Додаткова література:

1. M. Rosenfeld, A. Sajo. The Oxford Handbook of Comparative Constitutional Law. Oxford University Press. 92 p.

2. Годованець В. Ф. Конституційне право України : [навч. посіб.] / Годованець В. Ф. — К. : ИМАУП, 2005. — 360 с.

3. Гречко О. Принципи територіального устрою України: конституційно-правовий аспект: автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Харків, 2018. 20 с.

4. Гультай М. М. Конституційна скарга у механізмі доступу до конституційного правосуддя: курс лекцій. Київ: Центр учбової літератури, 2019. 269 с.

5. Довбиш В. А. Основи конституційного права України : [навч. посіб. для студ. всіх спец.] / за ред. В. А. Довбиш, І. Д. Похило. — Вінниця : ВДТУ, 2001. — 124 с.

6. Івановська А. М. Конституційне право зарубіжних країн: навч. посіб.: [у 2 ч.]; Хмельниц. ун-тупр. та права. Хмельницький: Хмельниц. ун-тупр. та права, 2018. Ч. 1. 2018. 591 с. 60.

7. Івановська А. М. Конституційне право зарубіжних країн: навч. посіб.: [у 2 ч.]; Хмельниц. ун-тупр. та права. Хмельницький: Хмельниц. ун-тупр. та права, 2018. Ч. 2. 2018. 652 с.

8. Конституційне право України: навч. посіб. / В. Ф. Годованець, А. С. Головін. — К. : ДП “Видавничий дім “Персонал”, 2011. — 384 с. — Бібліогр.: 365-381 с.

9. Конституційне право України: навч. посіб. / Ю. О. Фрицький; Відкр. міжнар. ун-т розвитку людини «Україна», Ін-т прав та суспіл. відносин. Київ: Університет «Україна», 2018. 220 с.

10. Конституційне право України : навч. посібник [для підгот. до іспиту за кредитно-модульною сист. навчання]. — 2-е вид., перероб. і доп. / В. О. Боняк, В. А. Завгородній, А. В. Самотуга, Л. А. Філяніна. — Дніпро : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2017. — 293 с.

11. Кравченко В.В. Конституційне право України: Навчальний посібник. - Вид. 4-те, виправл. та доповн. - К.: Атіка, 2007. - 568 с.

12. Конституційне право України. Повний курс: навч. посіб. / О. В. Совгіря, Н. Г. Шукліна. Київ: Юрінком Інтер, 2018. 554 с.

13. Кравченко В.В., Пітнік М.В. Муніципальне право України: Навч. посібник. - К.:

Атіка. 2003. - 672 с.

14. Кушніренко О.Г., Слинько Т.М., Веніславський В.Ф. Конституційне право України в схемах і дефініціях: Навч. посібник для здобувачів вищої освіти юрид. вузів та факультетів. -Х.: Торнадо, 2003.-328 с.

15. Марцеляк О.В. Вибори народних депутатів України: Історія, теорія, практика: Навчальний посібник. - Харків: ТОВ "Прометей - Прес". - 2008. - С. 636.

16. Нестерович В.Ф. Практикум з Конституційного права України / В.Ф. Нестерович. Київ: Видавництво Ліра-К, 2018. 640 с.

17. Совгиря О. В., Шуклі на Н. Г. Конституційне право України . Повний курс: навч. посіб. Київ: Юрінком Інтер, 2018. — 556 с.

18. Стецюк П.Б. Основи теорії конституції та конституціоналізму: Посібник для здобувачів вищої освіти. - Частина перша - Львів: Астролябія, 2003 - 232 с.

19. Селіванов О. А. Конституційний судовий контроль за актами органів державної влади України (науково-практичний аналіз): монографія. Київ: Парламентське вид-во, 2018. 182, [1] с.

Нормативно-правові акти

20. Закон України "Про вибори депутатів Верховної Ради Автономної Республіки Крим, місцевих рад та сільських, селищних, міських голів" від 6 квітня 2004 року № 1667-IV // Офіційний вісник України. - 2004. - № 14. - Ст. 965.

21. Закон України "Про вибори народних депутатів України" від 25 березня 2004 року № 1665-IV // Офіційний вісник України. - 2004. - № 14.-Ст. 964.

22. Закон України "Про всеукраїнський та місцеві референдуми" від 3 липня 1991 року № 1286-ХП // Відомості Верховної Ради УРСР. - 1991. - № 33. - Ст. 443.

23. Закон України "Про комітети Верховної Ради України" в редакції Закону від 22 грудня 2005 року № 3277-IV // Офіційний вісник України. - 2006. - № 3. - Ст. 82.

24. Закон України "Про місцеве самоврядування в Україні" від 21.05.1997 № 280/97-ВР // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1997, N 24, ст.170

25. Закон України "Про статус депутатів місцевих рад" від 11 липня 2002 р. № 93-IV // Офіційний вісник України. -2002. - № 31. - Ст. 1453.

26. Закон України "Про статус народного депутата України" від 17 листопада 1992 року № 2790-ХП // Відомості Верховної Ради України. - 1993.-№3. -Ст. 17.

27. Про Конституційний Суд України: Закон України від 13 липня 2017 р. № 2136-VIII. Офіційний вісник України. 2017. № 63. Ст. 1912.

28. Закон України "Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини" від 23 грудня 1997 року № 776/97-ВР // Офіційний вісник України. - 1998. -№ I.-Ст. 5.

29. Про судоустрій і статус суддів: Закон України від 2 червня 2016 р. № 1402-VIII. Урядовий кур'єр. 2016. № 162

30. Конституція України: Прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 року. - К.: Юрінком, 1996. - 80 с.

31. Коментар до Конституції України. Інститут законодавства Верховної Ради України. Друге видання, виправлене й доповнене. - К. - 1998. -412 с.

32. Постанова Верховної Ради України "Про Регламент Верховної Ради України" від 16 березня 2006 року № 3547-IV // Відомості Верховної Ради України. - 2006. - № 23-25. - Ст.202.

Адреси в глобальній комп'ютерній мережі Internet

33. Верховна Рада України [Електронний ресурс] - Режим доступу: [www. http://zakon.rada.gov.ua](http://zakon.rada.gov.ua)

34. Кабінет Міністрів України [Електронний ресурс] - Режим доступу <http://ru.wikipedia.org/wiki>

35. Офіційне представництво Президента України [Електронний ресурс] - Режим

доступу: www.president.gov.ua

36. Київська міська державна адміністрація [Електронний ресурс] - Режим доступу: kievcity.gov.ua

37. Київська міська рада [Електронний ресурс] - Режим доступу: kmr.gov.ua

38. Регіони України та їх склад [Електронний ресурс] - Режим доступу: <http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/z7502/a002>

Додаткові нормативні та інструктивні матеріали

39. Загальна декларація прав людини / [М-во юстиції України]. – К. : ЛОГОС, 1998. – 8 с.

40. Конституція України : прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. – Київ : “Українська правнича фундація”, 1996. – 63 с.

41. Міжнародний пакт про громадянські та політичні права від 16.12.1996 р. // Бюлетень Міністерства юстиції України. – 2002. – № 1.

42. Міжнародний пакт про економічні, соціальні та культурні права від 16.12.1996 р. // Бюлетень Міністерства юстиції України. – 2002. – № 2.

43. Закон України “Про загальний військовий обов’язок і військову службу” в ред. Закону від 18.06.1999 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1999. - № 33.

44. Про альтернативну (невійськову) службу : Закон України від 11.05.2007 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2007. – № 33. – Ст. 442.

45. Про друковані засоби масової інформації (пресу) в Україні / Відомості Верховної Ради України. – 1993. – № 1. – Ст. 1.

46. Про телебачення і радіомовлення : Закон України (в редакції від 12.01.2006 р.) / Відомості Верховної Ради України. – 2006. – № 18. – Ст. 155

47. Про громадянство України : Закон України від 18.01.2001 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – № 13. – Ст. 65.

48. Про імміграцію : Закон України від 07.06.2001 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – № 41. – Ст. 197.

49. Про порядок виїзду з України і в’їзду в Україну громадян України : Закон України від 21.01.1994 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1994. – № 18. – Ст. 101.

50. Про національні меншини в Україні : Закон України від 25.06.1992 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 36. – Ст. 529.

51. Про правовий статус закордонних українців : Закон України від 04.03.2004 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2004. – № 25. – Ст. 343.

52. Про свободу пересування та вільний вибір місця проживання в Україні : Закон України від 11.12.2003 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2004. – № 15. – Ст. 232.

53. Про свободу совісті та релігійні організації : Закон України від 23.04.1991 р. // Відомості Верховної Ради УРСР. – 1991. – № 25. – Ст. 283.

54. Про всеукраїнський та місцеві референдуми : Закон України від 03.07.1991 р. // Відомості Верховної Ради УРСР. – 1991. – № 33. – Ст. 443.

55. Про звернення громадян : Закон України від 08.06.2000 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2000. – № 39. – Ст. 333.

56. Про політичні партії в Україні : Закон України від 05.04.2001 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – № 23. – Ст. 118.

57. Про Конституційний Суд України : Закон України від 16.10.1996 р. // Відомості Верховної Ради, 1996. – № 49. – Ст. 272.

58. Про Раду Національної безпеки і оборони : Закон України від 05.03.1998 р. // Бюлетень законодавства і юридичної практики України. – 1999. - №8. – С.109-115.

59. Про вибори народних депутатів України : Закон України від 17.11.2011 // Відомості Верховної Ради, 2011.

60. Про державний захист працівників суду і правоохоронних органів : Закон України від 23.12.1993 р. // Відомості Верховної Ради. – 1994. – № 11. – Ст. 50.

61. Про охорону культурної спадщини : Закон України від 02.10.1996 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 47. – Ст. 256.
62. Про освіту : Закон України (в редакції від 23.03.1996 р.) // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 21. – Ст. 84.
63. Про загальну середню освіту : Закон України від 13.05.1999 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1999. – № 28. – Ст. 230.
64. Про охорону дитинства : Закон України від 26.04.2001 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – № 30. – Ст. 142.
65. Про авторське право і суміжні права : Закон України від 23.12.1993 р. № 3792-ХІІ (в редакції Закону від 11.07.2001 р.) // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – № 43. – Ст. 214. Базова

Додаткова література:

66. Влада в Україні : шляхи до ефективності / відп. ред. О. Д. Святоцький. – К. : Ін Юре, 2010. – 688 с.
67. Горбатенко В. П. Політичні ризики: від теорії до практики / В. П. Горбатенко // Суспільно-політичні процеси. — 2016. — Вип. 2. — С. 55-69.
68. Державотворення і правотворення в Україні: досвід, проблеми, перспективи / за ред. Ю. С. Шемшученка : монографія. – К. : Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького, 2001. – 656 с.
69. Конституційні права, свободи і обов'язки людини і громадянина в Україні [текст] / за ред. Ю. С. Шемшученка. – К. : ТОВ “Видавництво “Юридична думка”, 2008. – 252 с.
70. Конституційне право України: Академический курс : підручник : в 2 т. [текст] / за заг. ред. Ю. С. Шемшученка. – К. : ТОВ “Видавництво “Юридична думка”, 2006–2008.
71. Конституция в XXI веке : сравнительно-правовое исследование : монография / отв. ред. В. Е. Чиркин. – М. : Норма: ИНФРА-М, 2011. – 656 с.
72. Погорілко В. Ф. Конституційне право України : підручник [текст] / В. Ф. Погорілко, В. Л. Федоренко. – Київ : Алерта; КНТ; Центр учбової літератури, 2010. – 432 с.
73. Рабінович П. М. Права людини і громадянина : навч. посібник [текст] / П. М. Рабінович, М. І. Хавронюк. – К. : Атіка, 2004. – 464 с.
74. Селиванов А. А. Вопросы теории конституционного правосудия в Украине: актуальные вопросы современного развития конституционного правосудия / А. А. Селиванов, А. А. Стрижак. – К. : Логос, 2010. – 272 с.
75. Совгиря О. В. Конституційно-процесуальне право України : навч. посіб. / О. В. Совгиря. – К.: Юрінком Інтер, 2010. – 322 с.
76. Скрипнюк О. В. Курс сучасного конституційного права України : академічне видання [текст] / О. В. Скрипнюк. – Х. : Право, 2009. – 468 с.
77. Скрипнюк О. В. Конституційне право України : [підруч. для студ. вищ. навч. закл.] / О. В. Скрипнюк. – К. : Ін Юре, 2010. – 672 с.
78. Федоренко В. Л. Система сучасних джерел конституційного права України : [монографія] / В. Л. Федоренко, В. І. Цоклан – К.: Ліра-К. — 2009.
79. Барабаш Ю. Г. Державно-правові конфлікти в теорії та практиці конституційного парва / Барабаш Ю. Г. – Х: Право, 2008. – 220 с.
80. Білоскурська О. В. Конституційний обов'язок додержуватися Конституції України та законів України [текст] / О. В. Білоскурська. – Чернівці : Книги – ХХІ, 2011. – 200 с.
81. Білоскурська О. Утвердження та забезпечення прав і свобод людини – головний обов'язок держави / О. Білоскурська // Право України. – 2011. – № 7. – С. 169–174.
82. Білоскурська О. Щодо поняття конституційних обов'язків / О. Білоскурська // Право України. – 2004. – № 10. – С. 85–88.

83. Бондарь Н. С. Судебный конституционализм в России в свете конституционного правосудия / Н. С. Бондарь. – М. : Норма : ИНФРА-М, 2011. – 544 с.
84. Головін А. С. Захист прав і свобод людини і громадянина при здійсненні правосуддя в рішеннях Конституційного Суду України. – К. : Логос, 2011. – 307 с.
85. Карпачова Н. І. Стан дотримання Україною європейських стандартів з прав і свобод людини: Спеціальна доповідь Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини з нагоди 60-річчя Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод / Н. І. Карпачова. – К., 2010. – 194 с.
86. Колодій А. М. Права людини і громадянина в Україні : навч. посібник [текст] / А. М. Колодій, А. Ю. Олійник. – К. : Юрінком Інтер, 2003. – 336 с.
87. Конституційне право України : підручник для студ. вищих навч. закладів [текст] / за ред. В. П. Колісника, Ю. Г. Барабаша. – Х. : Право, 2008. – 416 с.
88. Конституція незалежної України : навч. посібник [текст] / за ред. В. Ф. Погорілка, Ю. С. Шемчушенка, В. О. Євдокимова. – К. : Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, Спілка юристів України, 2000. – 428 с.
89. Кравченко В. В. Конституційне право України : навч. посіб. вид. 6-те, випр. та доповн. [текст] / В. В. Кравченко. – К. : Атіка, 2009. – 608 с.
90. Конституційно-правові засади становлення української державності / [Тайц В. Я., Тодика Ю. М., Данильян О. Г. та ін. ; за ред. В. Я. Тайця, Ю. М. Тодики]. – Харків : Право, 2003. – 328 с.
91. Костецька Т. А. Право на інформацію в Україні [текст] / Т. А. Костецька. – К. : ІДП НАНУ, Вища школа права, 1998. – 39 с.
92. Погорілко В. Джерела конституційного права України: поняття, види і система / В. Погорілко, В. Федоренко // Право України. – 2002. – № 3. – С.8–16.
93. Погорілко В. Суб'єкти конституційно-правових відносин: поняття, ознаки, види / В. Погорілко, В. Федоренко // Право України. – 2002. – № 10. – С.3-9.
94. Права человека: учебник для вузов [текст] / отв. ред. Е. А. Лукашева. – М. : Норма, 2004. – 576 с.
95. Проблеми реалізації Конституції України: теорія і практика : монографія / [відп. ред. В. Ф. Погоріло]. – К. : Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України; А.С.К., 2003. – 652 с. – (Нормативні документи та коментарі).
96. Селіванов А. О. Конституційна юрисдикція : поняття, зміст, принцип верховенства права, правові позиції по справах прав людини і конституційних конфліктів у сфері публічної влади / А. О. Селіванов. – К. : Вид. Дім “Ін Юре”, 2008. – 120 с.
97. Селіванов А. О. Конституція. Громадянин. Суд. Професійні та суспільні погляди. – К. : УАІД “Рада”, 2009. – 560 с. 59. Селіванов А. Конституційна реформа в Україні: потреба наукової концепції / Селіванов А. // Право України. – 2011. – № 5. – С. 153–158.
98. Скрипнюк В. М. Розвиток системи державної влади в Україні : конституційно-правові аспекти : монографія / В. М. Скрипнюк. – К. : Логос, 2010. – 504 с.
99. Скрипнюк О. В. Правотворчість Президента України та її нормопроектне забезпечення: питання теорії і практики / О. В. Скрипнюк, В. Л. Федоренко // // Право України. – 2011. – № 2 – 3.
100. Теплюк М. О. Введення в дію законів України : питання теорії та практики / М. О. Теплюк, О. І. Ющик – К. : Парламентське вид-во, 2011. – 200 с.
101. Тодыка Ю. Н. Конституционно-правовой статус человека и гражданина в Украине [текст] / Ю. Н. Тодыка, О. Ю. Тодыка. – К. : Концерн “Видавничий Дім “Ін Юре”, 2004. – 368 с.
102. Федоренко В. Л. Система конституційного права України: теоретико-методологічні аспекти : [монографія] / В. Л. Федоренко. – К. : Ліра-К. - 2009
103. Шаповал В. Історія конституційного упорядкування сучасної української держави / В. Шаповал, А. Корнеєва // Право України. – 2011. – № 5 – 6
104. Шемшученко Ю. С. Конституція України і права людини / Ю. С. Шемшученко //

Право України. – 2001. – № 8. – С.13–15.

105.Шукліна Н. Г. Конституційно-правове регулювання прав і свобод людини і громадянина в Україні (проблеми теорії і практики) : монографія [текст] / Н. Г. Шукліна. – К. : Центр навчальної літератури, 2005. – 424 с.

14. Інформаційні ресурси, у т.ч. в мережі Інтернет

1. Електронні бази законодавства України: Інфодиск: „Законодавство України” (нормативно-правова база українською мовою – понад 80 000 документів); ЛИГА: ЗАКОН; Нормативні акти України (НАУ); Парус-Консультант; Юрист + Закон.

2. Верховна Рада України – [http:// www.rada.gov.ua](http://www.rada.gov.ua) ; <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi>

3. Президент України – [http:// www.president.gov.ua](http://www.president.gov.ua)

4. Кабінет Міністрів України – [http:// www.kmu.gov.ua](http://www.kmu.gov.ua)

5. Конституційний суд України – [http:// www.ccu.gov.ua](http://www.ccu.gov.ua)

6. Верховний суд України – [http:// www.scourt.gov.ua](http://www.scourt.gov.ua)

7. Вищий адміністративний суд України - [http:// www.vasu.gov.ua](http://www.vasu.gov.ua)

8. Уповноважений Верховної Ради України з прав людини – [http:// www.ombudsman.kiev.ua](http://www.ombudsman.kiev.ua)

9. Міністерство освіти і науки України – [http:// www.mon.gov.ua](http://www.mon.gov.ua)

10. Міністерство праці та соціальної політики України – [http:// www.mlsp.gov.ua](http://www.mlsp.gov.ua)

11. МОП – [http:// www.ilo.org](http://www.ilo.org).

12. Рада Європи – [http:// www.coe.int](http://www.coe.int)

13. Права людини – [http:// www.humanrights.coe.int](http://www.humanrights.coe.int)

14. Європейський суд з прав людини – [http:// www.echr.coe.int](http://www.echr.coe.int)

15. Український портал практики Європейського суду з прав людини – [http:// www.eurocourt.org.ua](http://www.eurocourt.org.ua)

16. Європейська соціальна хартія – [http:// www.chartesociale.coe.int](http://www.chartesociale.coe.int)

17. Європейський Союз – [http:// europa.eu.int/index-en.htm](http://europa.eu.int/index-en.htm)

18. База законодавства ЄС - EUR-Lex – [http:// europa.eu.int/eur-lex/](http://europa.eu.int/eur-lex/)